SÁMEDIGGI / SAMETINGET
Styrelsens ordförande
Per Mikael Utsi

Bilaga
SÄRSKILT YTTRANDE
2012-03-29

Toleransnivå för rennäringen med avseende på förekomst av de stora rovdjuren

Jägare, vildren och varg

Innehåll

Toleransnivå för rennäringen med avseende på förekomst av de stora rovdjuren **1**
1. Inledning **2**
2. Rennäringens miljömål och habitatdirektiven **2**
3. Definition av begreppet toleransnivå för rennäringen med avseende på förekomst av de stora rovdjuren **3**
4. Förebyggande åtgärder **4**
5. Mätmetoder med mätbara parametrar **4**
5.1 Renskötseln 4
5.1.1 Område och areal där renskötsel får bedrivas 5
5.1.2 Renantalet samebyvis; högsta tillåtna eller aktuellt 7
5.1.3 Rentäthet i skilda områden 8
5.1.4 Värdet av en genomsnittlig rovdjursdödad ren 9
5.1.5 Företagsekonomiska konsekvenser 10
5.2 Rovdjuren 10
5.2.1 Utbredningsområde och antal för de stora rovdjuren 10
5.2.2 De politiskt fastställda populationsstorlekarna för gynnsam bevarandestatus hos rovdjuren 15
5.2.3 Rovdjurens predation på ren 16
5.2.4 Rovdjursinventeringar för fastställande av antal rovdjur och rovdjursskador inom samebyarna 16
6. Faktisk toleransnivå på samebynivå **20**
6.1 Beräknade rovdjursskador 2009 – 2011, 28 % (14 – 43 %) 20
7. Konsekvenserna för stora rovdjur **22**
7.1 Beräknad toleransnivå, 7 – 25 %, till oförändrad bevarandestatus 23
7.2 Toleransnivå 3 – 7 % 24
8. Konsekvenserna för rennäringen **24**
9. Hantering av ett överskridande **25**
9.1 Skyddsjakt inom renskötselområdet på Naturvårdsverkets initiativ 26
9.1.1 Toleransnivå 15 %, omedelbar skyddsjakt på myndighetens initiativ inom områden med täta rovdjurspopulationer 26
9.1.2 Toleransnivå 10 %, omedelbar skyddsjakt på myndighetens initiativ inom områden med täta rovdjurspopulationer 27
9.2 Skyddsjakt inom renskötselområdet enligt regeringens beslut om toleransnivåer 28
9.2.1 Fastställande av en toleransnivå på 3 -- 7 % 29
9.3 Förslag till ändring i förordning (2009:1263) om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn 30

1. Inledning

En toleransnivå för rennäringen med avseende på förekomst av de stora rovdjuren (varg, björn, lodjur, järv och kungsörn) med hänsyn både till det allmännas ansvar att skydda rennäringen enligt habitatdirektiven och rennäringens ansvar för den biologiska mångfalden enligt rennäringslagens miljömål innebär i praktiken

- en reglering av björn- och lodjurspopulationerna.

Dessa två rovdjursarter har en gynnsam bevarandestatus och ett utbredningsområde huvudsakligen utanför renskötselområdet. En sådan reglering är till en början inte beroende av ytterligare kunskap om dessa eller andra arters antal och predation på ren. Det allmänna kan omedelbart påbörja en systematisk skyddsjakt på björn och lodjur i renskötselområdet för att minska rovdjurens skador på ren till en acceptabel toleransnivå. Detta innebär också att

- järvens utbredning och antal i renskötselområdet ska bestå,
- kungsörnens utbredning och antal i renskötselområdet ska bestå, och
- vargens nuvarande utbredningsområde i huvudsak utanför renskötselområdet ska bestå.

En sänkning av toleransnivån från 28 till 5 % beräknas fördubbla rennäringens produktion och öka den med c.a. 140 miljoner kronor årligen. Statens kostnader för rovdjursersättningar beräknas minska med c.a. 33 miljoner kronor årligen. För en medelstor renägare med 500 renar har varje procentenhet i toleransnivå ett värde på c.a. 11 000 kronor årligen. Rovdjursförlusterna beräknas i medeltal idag uppgå till c.a. 300 000 kronor årligen för en medelstor renägare med 500 renar. De utbetalda rovdjursersättningarna under 2011 var på 63,5 miljoner kronor, vilket innebär att endast rovdjursskador upp till c.a. 10 % beräknas bli ersatta.

Regeringen ska fastställa toleransnivå med avseende på förekomst av de stora rovdjuren på förslag av Sametinget i samråd med Naturvårdsverket. Naturvårdsverket och berörda länsstyrelser ska ta initiativ till skyddsjakt eller andra åtgärder som är nödvändiga för att anpassa rovdjursförekomsten till den fastställda toleransnivån.

2. Rennäringens miljömål och habitatdirektiven

Undantagen i Europeiska gemenskapernas råds habitatdirektiv[1] ger renskötseln möjligheter till skydd *"för att undvika allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten och andra typer av egendom"*.

Renskötseln skiljer sig från annan djurhållning genom att man i Sverige har c.a. 250 000 fritt betande djur som utsätts för rovdjursangrepp utan att djurägaren har möjlighet att för rimlig kostnad och med rimlig arbetsinsats skydda sin egendom. Renskötsel är en traditionell näring som utvecklats av urfolk, bl.a. samer, runt hela Arktis och under mycket lång tid anpassats till naturens förutsättningar. Det innebär också att renskötseln utvecklat metoder att förhindra rovdjursangrepp. Den vanligaste metoden är att hålla nere

[1] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:SV:HTML

rovdjurspopulationerna med olika former av jakt. Detta måste få ett stöd i svensk rovdjursförvaltning.

Den svenska rovdjurspolitiken är i obalans i förhållande till renskötseln. Habitatdirektivet föreskriver en balans: både att "säkerställa att en gynnsam bevarandestatus" för rovdjuren och " undvika allvarlig skada" på olika typer av egendom. Riksdagen har med anledning av propositionen Sammanhållen rovdjurspolitik[2] beslutat om miniminivåer för björn på 1 000 individer, för lodjur på 1 500 individer och för kungsörn på 600 häckande par och etappmål för varg på 200 individer och för järv på 400 individer. Något motsvarande skydd i faktiska tal har riksdagen inte beslutat om för bl.a. renskötseln. Obalanser består i faktiska och bindande tal för bevarandeintressena, men bara otydliga bedömningsgrunder för skyddet av samernas egendom. Denna obalans måste rättas till omedelbart.

År 1996 infördes ett miljömål i rennäringslagen.[3] Enligt den bestämmelsen skall rennäringen bedrivas med bevarande av naturbetesmarkernas långsiktiga produktionsförmåga så att dessa ger en uthålligt god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. Bakgrunden var att regeringen ansåg att även rennäringen borde, liksom skogs- och jordbruket, omfattas av ett uttryckligt miljömål.[4] Miljömålet innebär bl.a. att kraven på hänsynstagande till miljön vid rennäringens utövande görs tydliga. Hänsynen gäller inte enbart själva renbetet utan även påverkan på naturmiljön av rennäringens anläggningar och driftsformer.[5]

Det innebär att rennäringen inte får driva avkastningskravet så långt att den biologiska mångfalden hotas.

3. Definition av begreppet toleransnivå för rennäringen med avseende på förekomst av de stora rovdjuren

Renar är en viktig resurs för de arktiska folkens hushållning och försörjning. På många håll utgör renar en bas i självhushållet. Tamrenar hålls som drag- och klövjedjur, för mjölkning, för utvinning av kött, fett och inälvor m.m. som föda för människa och husdjur, för utvinning av skinn, senor, horn och ben till kläder och utrustning m.m. Vildren jagas och tas till vara för samma ändamål. I sameområdet hålls tamrenar numera huvudsakligen för leverans av kött och förädlade köttprodukter till livsmedelsindustrin.[6]

Varje renskötare vill få ut mesta möjliga nytta av sitt reninnehav och gör insatser för att minimera sina förluster. Det ankommer på renskötaren själv att bedöma vilka skötselåtgärder som är rationellt, ekonomiskt och miljömässigt lämpliga för att hålla nere

[2] Sammanhållen rovdjurspolitik, prop. 2000/01:57
[3] Rennäringslag (1971:437), 65a §, första stycket
[4] Prop. 1995/96:226, s. 53ff
[5] Prop. 1995/96:226, s. 54
[6] Arctic Centre Rep 41:16 Jernsletten JL, Klokov K (2002) Sustainable reindeer husbandry. Tromso, Universitetet i Tromso

förlusterna. Det allmänna har att se till att de allmänna bevarandeintressena inte står i vägen för de åtgärder renskötaren själv vill vidta för att få ut största möjliga nytta av sin renhjord.

Gemensamt för renskötseln i vilken form den än bedrivs och även för vildrensjakten är att man vill minimera djurförlusterna för att få ut största möjliga nytta av renhjordarna. Europeiska gemenskapernas råds habitatdirektiv ger möjligheter till undantag från direktiven *"för att undvika allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten och andra typer av egendom"*. Det allmänna har att precisera sådana undantag.

En toleransnivå för rennäringen med avseende på förekomst av de stora rovdjuren (varg, björn, lodjur, järv och kungsörn) ska både

- ge det allmänna ansvar att skydda rennäringen enligt habitatdirektiven, och
- ge rennäringen ansvar för den biologiska mångfalden enligt rennäringslagens miljömål.

4. Förebyggande åtgärder

Rätten till naturbete för samernas renar är fastslagen i rennäringslagen.[7] För att uppfylla rennäringslagens miljömål[8] och för att säkra naturbetesmarkernas långsiktiga produktionsförmåga ska så stora arealer som möjligt kunna nyttjas för renbete. Årsvisa och säsongsmässiga växlingar mellan olika betesmarker ger därutöver ytterligare möjligheter fördela betestrycket så att markerna ger en uthålligt god avkastning.

Den innebär att den betesrätt och det miljökrav som är reglerat i rennäringslagen förutsätter att renhjordarna på totalt c.a. 275 000 renar även fortsättningsvis ska finnas relativ jämnt fördelade över hela renskötselområdet. Krav på instängsling, utfodring, hållande av väl samlade hjordar och liknande naturbetesbegränsande metoder för att minska renhjordarnas utsatthet för rovdjursangrepp kan inte ställas från det allmänna.

5. Mätmetoder med mätbara parametrar

5.1 Renskötseln

Nödvändiga parametrar från renskötseln för fastställande av toleransnivå:

1. Renskötselområdets omfattning i förhållande till rovdjurspopulationernas naturliga utbredningsområde
2. Renantalet totalt och samebyvis
3. Renarnas utbredningsområde under skilda säsonger
4. Renförluster och deras orsaker
5. Värdet av en genomsnittligt rovdjursdödad ren
6. Företagsekonomiska konsekvenser

[7] Rennäringslag (1971:437), 1, 3 och 15 §§
[8] Rennäringslag (1971:437), 65a §

5.1.1 Område och areal där renskötsel får bedrivas

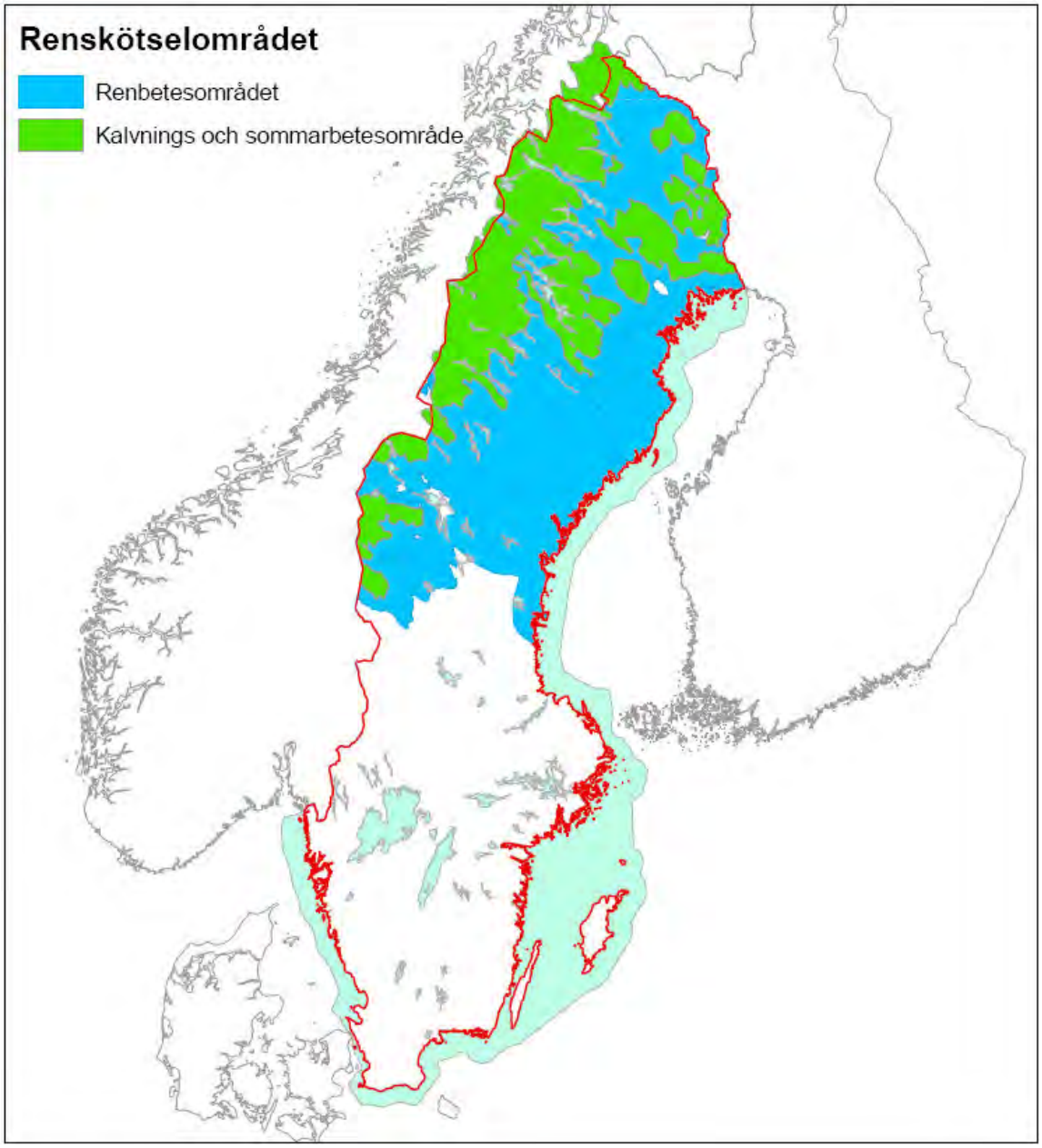

Figur 5.1: Renskötselområdet[9]

Renskötsel får bedrivas[10] året runt i Norr- och Västerbottens län ovan odlingsgränsen och ovan lappmarksgränsen inom skogssamebyarna, på renbetesfjällen i Jämtlands län och på särskilt upplåtna områden i Jämtlands och Dalarna län.

[9] Sametinget, iRENMARK
[10] Rennäringslag (1971:437), 3 §

Sameby	Högsta tillåtna renantal[11]	Areal (km²)				
		Året runt	Konven-tion	Vinter	Totalt	ren/km²
Könkämä	11 500	3 228	1 098		4 326	2,7
Lainiovuoma	6 500	2 602	895		3 497	1,6
Saarivoma	12 500	1 934	1 242	337	3 513	3,9
Talma	6 000	3 147	780	81	4 008	1,5
Gabna	6 500	2 780	117	760	3 657	1,8
Leavas	8 000	2 948	41	1 489	4 478	1,8
Girjas	12 000	3 590	134	1 725	5 449	2,2
Báste	7 000	2 642	29	684	3 355	2,1
Sörkaitum	8 000	3 784	30	1 065	4 879	1,6
Sirges	15 500	6 205	0	7 165	13 370	1,2
Jåkkåkaska	4 500	2 642	0	7 165	9 807	0,5
Tuorpon	9 000	4 977	196	6 969	12 142	0,7
Luokta-Mávas	10 000	4 974	57	819	5 850	1,7
Semisjaur-Njarg	9 000	4 420	380	1 825	6 625	1,4
Svaipa	5 000	2 468	348	1 700	4 516	1,1
Norrbotten fjäll	**131 000**	**52 341**	**5 347**	**31 784**	**89 472**	**1,5**
Vittangi	5 000	2 016		88	2 104	2,4
Gällivare	7 000	3 313		3 562	6 875	1,0
Serri	1 000	754			754	1,3
Udtja	2 800	1 687		7 337	9 024	0,3
Ståkke	2 800	1 942		268	2 210	1,3
V Kikkejaure	4 000	2 086		906	2 992	1,3
Ö Kikkejaure	3 500	2 817		1 723	4 540	0,8
Maskaure	3 000	1 609		842	2 451	1,2
Mausjaur	3 500	1 813		1 809	3 622	1,0
Norrbotten	**32 600**	**18 037**	**0**	**16 535**	**34 572**	**0,9**
Gran	8 600	1 906	348	3 627	5 881	1,5
Ran	7 800	2 593	31	4 873	7 497	1,0
Ubmeje	9 000	3 441	143	4 343	7 927	1,1
Vapsten	5 000	2 844	47	6 893	9 784	0,5
Vilhelmina N:a	8 400	3 732	142	10 342	14 216	0,6
Vilhelmina S:a	8 000	3 067	129	10 478	13 674	0,6
Malå	3 000	2 991		4 655	7 646	0,4
Västerbotten	**49 800**	**20 574**	**840**	**45 211**	**66 625**	**0,7**
Voernese	2 300	677	130	3 488	4 295	0,5
Ohredahke	3 500	904		5 713	6 617	0,5
Rattevare	2 500	647		2 836	3 483	0,7
Jiniievaerie	4 800	1 148		7 152	8 300	0,6
Jovnevaerie	4 500	784		5 210	5 994	0,8
Njaarke	2 700	844		3 780	4 624	0,6
Kall	2 500	556		1 434	1 990	1,3
Handölsdalen	6 000	1 929		3 997	5 926	1,0
Tåssåsen	5 500	1 766		3 498	5 264	1,0
Mittådalen	5 000	1 366		2 536	3 902	1,3
Ruvteje Siite	5 000	926		2 936	3 862	1,3
Idre	2 700	1 018		1 865	2 883	0,9
Jämtland	**47 000**	**12 565**	**130**	**44 445**	**57 140**	0,8
Sápmi	**260 400**	**103 517**	**6 317**	**137 975**	**247 809**	**1,1**
Muonio	3 900	3 460			3 460	1,1
Tärendö	2 200	2 012			2 012	1,1
Sattajärvi	1 400	1 368			1 368	1,0
Ängeså	1 500	2 264			2 264	0,7
Pirttijärvi	1 200	1 012			1 012	1,2
Koriu	2 800	2 370			2 370	1,2
Liehittäjä	1 100	1 719			1 719	0,6
Kalix	1 900	2 606			2 606	0,7
Konsession	**16 000**	**16 811**	**0**	**0**	**16 811**	**1,0**
Totalt	**276 400**	**120 328**	**6 317**	**137 975**	**264 620**	**1,0**

Tabell 5.1: Samebyarna i Sverige, renantal och areal[12]

[11] För Könkämä, Lainiovuoma, Saarivuoma och Talma är det högsta tillåtna renantalet 36 500. I tabellen har renantalet fördelats mellan samebyarna i förhållande till samebyarnas areal.
[12] Svensk rennäring, Stockholm, Statistiska centralbyrån, Svenska samernas riksförbund [distributör], 1999

Vintertid (1 okt – 30 april) får renskötsel också bedrivas i Norr- och Västerbotten på övriga områden ovan lappmarksgränsen och i övrigt så långt österut som den av ålder bedrivits.

På norsk sida får renskötare från Sverige, i enlighet med norsk lag, bedriva renskötsel sommartid på områden som tidigare var fastställda i en konvention mellan Sverige och Norge. Norr om Torneträsk är huvuddelen av samebyarnas vår- och sommarbetesområden på norsk sida.

Renskötselområdet i Sverige är c.a. 54 % av Sveriges areal. Kalvnings- och sommarbetesområdet är c.a. 19 % av Sveriges areal och c.a. 36 % av hela renskötselområdet. Renskötselområdets omfattning i förhållande till rovdjurspopulationernas naturliga utbredningsområde redovisas i kapitel 5.2.

Renskötselområdet indelas i samebyar.

5.1.2 Renantalet samebyvis; högsta tillåtna eller aktuellt

För samebyarna har länsstyrelserna sedan 1946 fastställt ett högsta tillåtet renantal. Det högsta tillåtna renantalet är relativt väl relaterat till storleken på samebyarnas marker för renskötsel året runt.

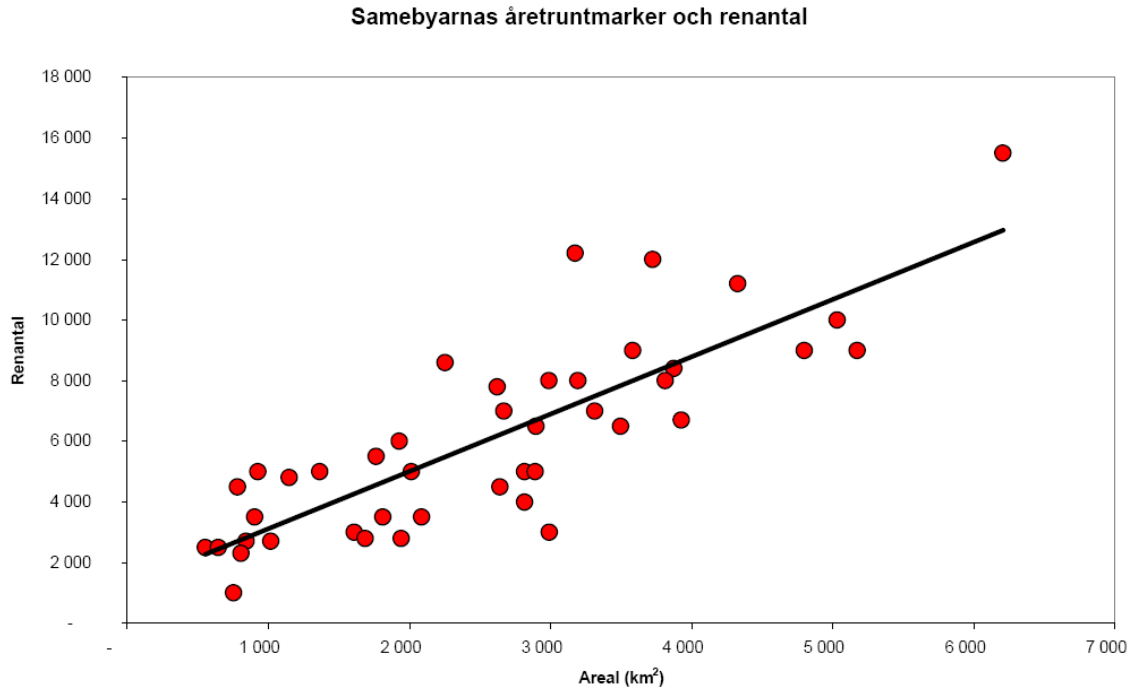

Figur 5.2: Samebyarnas renantal och areal

Renantalet varierar på liknande sätt som för andra stora djurpopulationer främst beroende på klimatiska och ekologiska förutsättning. Inom tamrenskötseln varierar renantalet mindre dramatiskt.

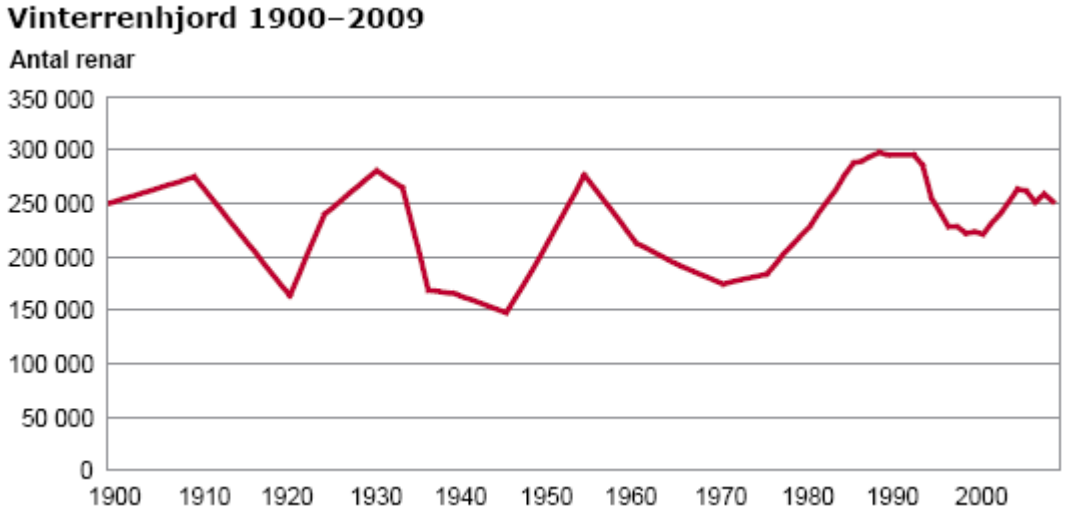

Figur 5.3: Renantalet under 1900-talet[13]

Genom årliga renräkningar har renägarna skyldighet att uppge sitt renantal till myndigheterna.

5.1.3 Rentäthet i skilda områden

År 1996 infördes ett miljömål i rennäringslagen.[14] Enligt den bestämmelsen skall rennäringen bedrivas med bevarande av naturbetesmarkernas långsiktiga produktionsförmåga så att dessa ger en uthålligt god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. Bakgrunden var att regeringen ansåg att eftersom rennäringen bör betraktas som jämställd med andra areella näringar borde även rennäringen, liksom skogs- och jordbruket, omfattas av ett uttryckligt miljömål.

Miljömålet innebär att samebyarnas betesuttag, renantal och hjordsammansättning skall vara anpassade till betesmarkernas långsiktiga produktionsförmåga och bevarandet av den biologiska mångfalden. Därigenom har miljömålet betydelse inte bara för den biologiska mångfalden utan också för rennäringens framtid. Det bidrar således också till att stärka en verksamhet som är av central betydelse för att långsiktigt säkra den samiska kulturen. Miljömålet innebär samtidigt att kraven på hänsynstagande till miljön vid rennäringens utövande görs tydliga. Hänsynen gäller inte enbart själva renbetet utan även påverkan på naturmiljön av rennäringens anläggningar och driftsformer.[15]

Rentätheten i renskötselområdet är c.a. 1 ren per kvadratkilometer. Växlingen mellan vinter- och sommarbetesområden leder till att rentätheten i ett säsongsbetesområde i de flesta fall fördubblas samtidigt som det andra säsongsbetesområdet i stort sett inte har några renar alls. P.g.a. att renskötsel bedrivs även sommartid i skogsamebyområdena och i Tornedalen finns renar även sommartid i barrskogsområdena i Norrbottens län och i den norra delen av Västerbottens län.

[13] Sametinget, statistik om rennäringen i Sverige
[14] Rennäringslag (1971:437), 65a §, första stycket
[15] Prop. 1995/96:226, s. 54

5.1.4 Värdet av en genomsnittlig rovdjursdödad ren

Huvuddelen av produktionen från rennäringen går via kontrollslakterier och renarnas värde vid slakt utgör därmed huvuddelen av renägarnas inkomster i renskötseln. Slaktstatistiken visar dock att framförallt i samebyar med många mindre renägare är andelen kontrollslaktade renar betydligt lägre. Den produktionen tas till stor del hand om av renägaren själv, vilket gör att värdet av produktionen fullt ut inte kan beräknas utifrån kontrollslaktade renar. Det genomsnittliga avelsvärdet i en renhjord beräknas till c.a. 30 % med ledning av en simulerad produktionsförlustberäkning i en renhjord.[16] Värdet av en genomsnittlig rovdjursdödad ren beräknas till 2 188 kronor.

Renslakten 2008/2009 -- 2010/2011[17]

	År	**Kalvar**	**Vajor**	**Oxar**	**Tjurar**	**Totalt**
Antal	2008/2009	36 630	10 307	1 193	6 410	54 540
	2009/2010	35 928	9 324	728	6 672	52 652
	2010/2011	39 827	10 213	620	5 678	56 338
Vikt	2008/2009	21,1	33,3		46,4	27
	2009/2010	21,2	33,5		44,6	26,7
	2010/2011	20,6	33,1		42,4	25,3
Pris	2008/2009					51,14 kr
	2009/2010					52,51 kr
	2010/2011					53,68 kr
Pristillägg/kg		14,00 kr	8,50 kr	8,50 kr	8,50 kr	
	2008/2009	10 820 502 kr	2 917 396 kr	470 519 kr	2 528 104 kr	11,37 kr
	2009/2010	10 663 430 kr	2 655 009 kr	275 985 kr	2 529 355 kr	11,47 kr
	2010/2011	11 486 107 kr	2 873 428 kr	223 448 kr	2 046 351 kr	11,67 kr
Slaktvärde inkl. pristillägg	2008/2009					92 044 263 kr
	2009/2010					89 942 778 kr
	2010/2011					93 142 197 kr
Slaktvärde /ren	2008/2009					1 688 kr
	2009/2010					1 708 kr
	2010/2011					1 653 kr
Avelsvärde 30%	2008/2009					506 kr
	2009/2010					512 kr
	2010/2011					496 kr
Genomsnittligt värde för rovdjursdödad ren	2008/2009					2 194 kr
	2009/2010					2 221 kr
	2010/2011					2 149 kr
					medel	**2 188 kr**

Tabell 5.2: Värdet av en genomsnittlig rovdjursdödad ren

[16] Petersson, C.J. & Danell, Ö., 1992 Simulated production losses in reindeer herds caused by accidental death of animals, Rangifer 12(3): 143-150
[17] Sametinget, statistik om rennäringen i Sverige

5.1.5 Företagsekonomiska konsekvenser

Den slakt av ren som redovisas av kontrollslakterierna är 22 % av vinterrenhjorden. Samtidigt beräknas rovdjursförlusterna i medeltal vara ungefär lika stora, mellan 14 och 43 %. De företagsekonomiska förutsättningarna att öka eller fördubbla rennäringens lönsamhet är därmed mycket stora om det sker en minskning av rovdjursförlusterna.

	År	Kalvar	Vajor	Oxar	Tjurar	Totalt
Hjordstruktur och renantal	2008/2009	23%	68%		9%	250 812
	2009/2010	24%	68%		8%	250 043
	2010/2011	24%	68%		8%	251 816
Slakt	2008/2009	36 630	10 307	1 193	6 410	54 540
	2009/2010	35 928	9 324	728	6 672	52 652
	2010/2011	39 827	10 213	620	5 678	56 338
Slakt-%	2008/2009	15%	4%	0,5%	3%	22%
	2009/2010	14%	4%	0,3%	3%	21%
	2010/2011	16%	4%	0,2%	2%	22%
medel						**22%**

Tabell 5.3: Renantal, hjordstruktur och slaktuttag[18]

Konsekvenserna av olika toleransnivåer för rennäringen redovisas i avsnitt 8.

5.2 Rovdjuren

Nödvändiga parametrar från rovdjuren för fastställande av toleransnivå:

1. Rovdjurspopulationernas storlek och naturliga utbredningsområde inom renskötselområdet
2. De politiskt fastställda populationsstorlekarna för gynnsam bevarandestatus hos rovdjuren
3. Rovdjurens predation på ren
4. Rovdjursinventeringar för fastställande av antal rovdjur inom samebyarna

5.2.1 Utbredningsområde och antal för de stora rovdjuren

Rovdjursutredningen redovisar i delbetänkandet Rovdjurens bevarandestatus[19] bedömningar om populationerna av varg, björn, järv och lodjur har uppnått gynnsam bevarandestatus i enlighet med vad som anges i art- och habitatdirektivet.

5.2.1.1 Varg

Vargens bevarandestatus är, enligt utredningen, inte gynnsam i Sverige, trots att antalet vargar stadigt ökat de senaste tre decennierna. Baserat på inventeringar i fält uppskattades

[18] Sametinget, statistik om rennäringen i Sverige
[19] Rovdjurens bevarandestatus (SOU 2011:37)

det skandinaviska vargbeståndet vintern 2009/10 bestå av mellan 252 och 291 individer. Siffrorna anger beståndets storlek före licensjakten 2010. Utredningen föreslår ett provisoriskt referensvärde för den svenska delen av det skandinaviska vargbeståndet bör anges till 450 vargar.[20]

Under de senaste sex åren har vargföryngringar inte eller i enstaka fall påträffats inom renskötselområdet. Vargens ökning och bevarandestatus har inte varit beroende av att föryngringar förekommer i renskötselområdet. Skadorna från varg på renar är relativt låg i förhållande till övriga rovdjur och bör fortsättningsvis kunna hållas på en mycket låg nivå när de genetiska förutsättningarna för vargpopulationerna i södra och mellersta Sverige förbättrats.

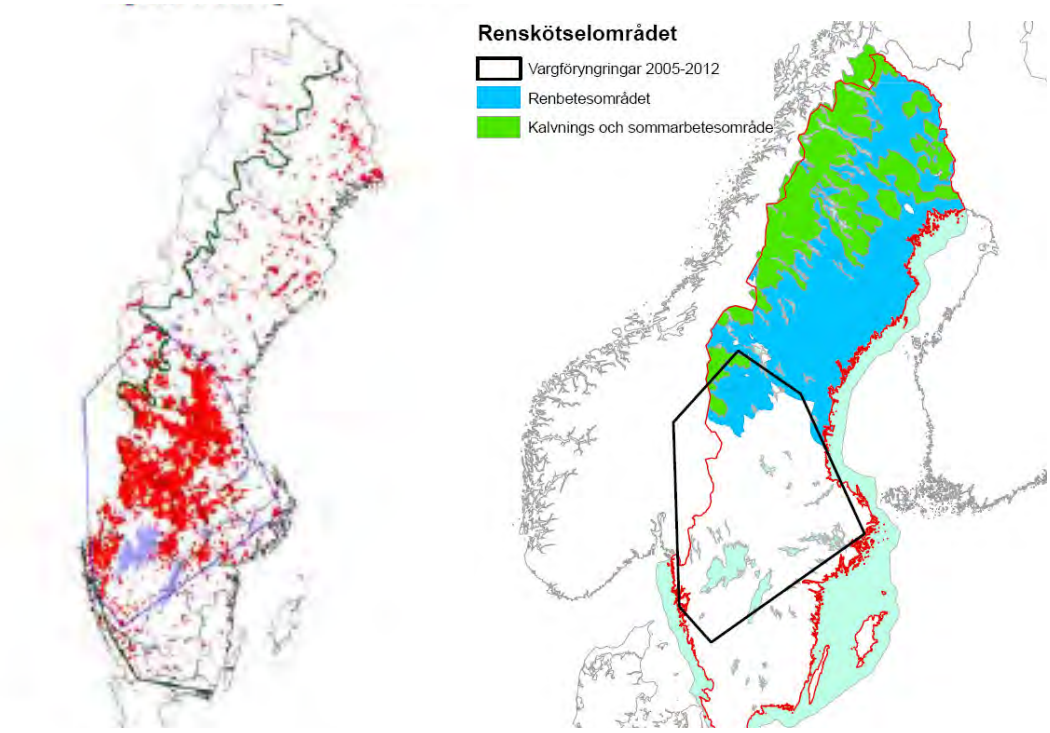

Figur 5.4: Observationer av varg 2005/2006 – 2011/2012 i förhållande till renskötselområdet[21]

5.2.1.2 Björn

Björnens bevarandestatus i Sverige är gynnsam. Tillväxttakten var 4,5 % per år under perioden 1998–2007, men ligger troligen lägre nu på grund av ett större jaktuttag. Enligt de senaste beräkningarna finns det cirka 3 300 björnar i Sverige. Utredningen föreslår att referensvärdet för den svenska delen av den skandinaviska björnpopulationen anges till 1 800 individer.[22]

[20] Rovdjurens bevarandestatus (SOU 2011:37)
[21] Viltskadecenter och Sametinget, iRENMARK
[22] Rovdjurens bevarandestatus (SOU 2011:37)

Skador från björn begränsas till renskötselns vår- och sommarbetesområden. Dessa områden utgör c.a. 19 % av Sveriges landyta och är en mindre del av björnens nuvarande utbredningsområde. Mellan 500 och 1 000 björnar kan finnas inom renskötselns vår- och sommarbetesområden. Förutsättningarna för en gynnsam bevarandestatus för björn är därmed oberoende av detta område. Nuvarande björnpopulation kan minskas avsevärt och detta bör främst kunna ske inom renskötselns kalvnings- och sommarbetesområden.

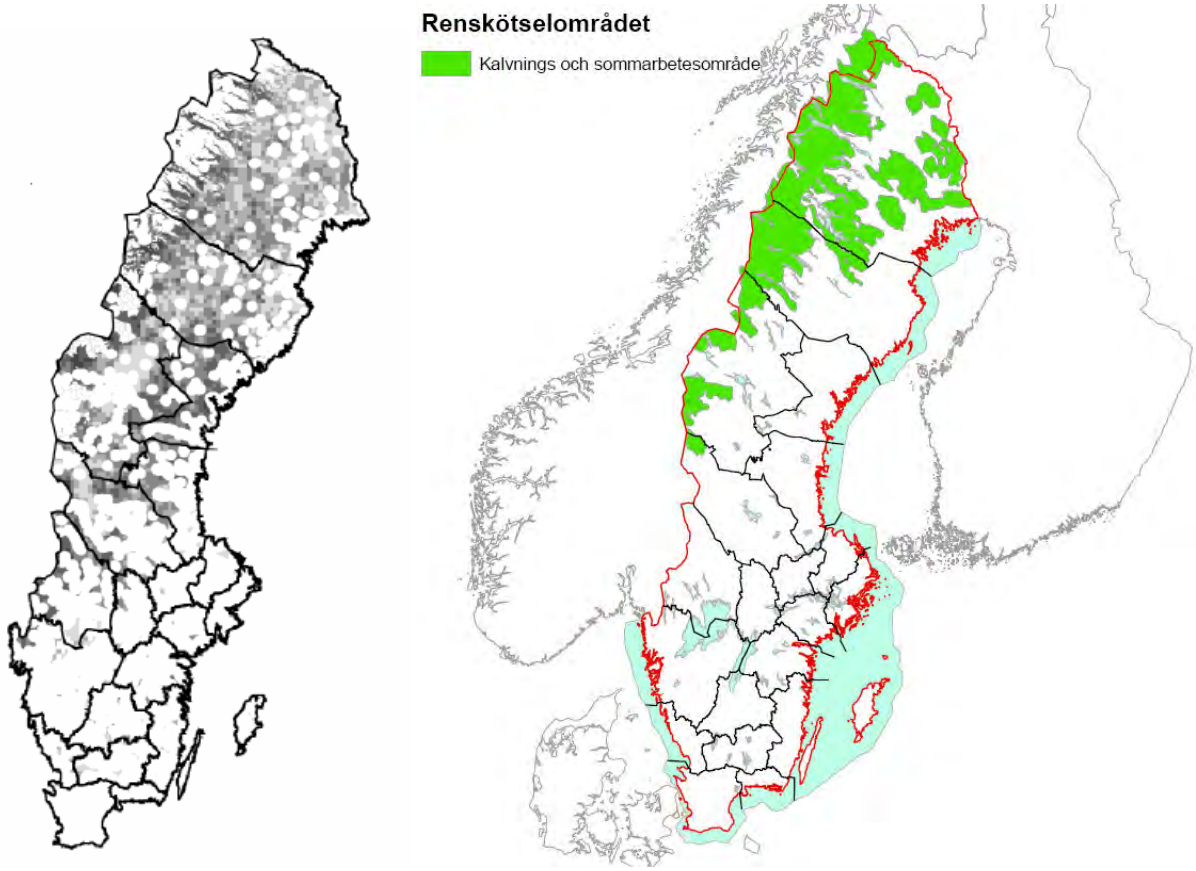

Figur 5.5: Lämpliga björnhabitat i förhållande till renskötselns kalvnings- och sommarbetesområden[23]

5.2.1.3 Järv

Järvens bevarandestatus i Sverige är för närvarande inte gynnsam eftersom populationsstorleken inte når upp till referensvärdet. Beståndet visar dock på god tillväxt över flera år och utbredningen ökar. Förutsättningar finns för järven att nå gynnsam bevarandestatus inom en relativt snar framtid. Det har de senaste åren registrerats i genomsnitt 104 föryngringar per år, vilket motsvarar cirka 650 individer. Utredningen föreslår att referensvärdet för den svenska delen av den skandinaviska järvpopulationen anges till 850 individer. [24]

[23] Kindberg, J., 2010. Monitoring and Management of the Swedish Brown Bear (*Ursus arctos*) Population, Doctoral Thesis, SLU Umeå och Sametinget, iRENMARK
[24] Rovdjurens bevarandestatus (SOU 2011:37)

Järvens bevarandestatus är f.n. nära helt beroende av att dess utbredningsområde sammanfaller med renskötselområdet. Järvpopulationens överlevnad och tillväxt är helt beroende av att den får predera på ren. Om järvpopulationen dessutom ska öka får det till följd att skador från järv på ren ska ytterligare öka.

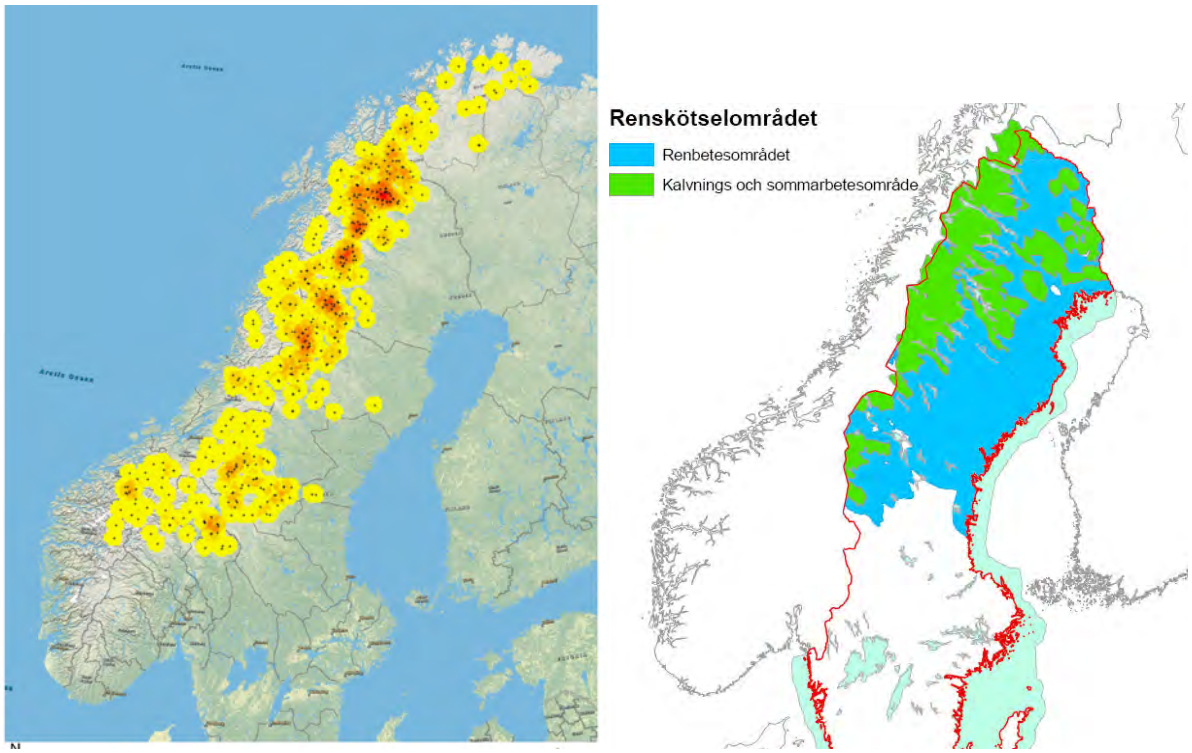

Figur 5.6: Föryngring av järv 2008 – 2010 i förhållande till renskötselområdet[25]

5.2.1.4 Lodjur

Lodjurets bevarandestatus i Sverige är gynnsam. Populationen visar en stabil trend över de tio senaste åren. Sett över en tjugoårsperiod visar lodjurspopulationen på en stabil ökning med vissa regionala variationer, främst på grund av jakt. Sverige har i dag 250 lodjursfamiljegrupper, motsvarande 1 500 individer. Utredningen föreslår att referensvärdet för den svenska delen av populationen bör anges till 1 200 individer. [26]

Lodjuret är den art som tillsammans med varg är minst beroende av renskötselområdet för att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus. Renskötselområdet utgör c.a. 54 % av Sveriges landyta och är en mindre del av lodjurets nuvarande utbredningsområde. Nuvarande lodjurspopulation kan minskas något och detta bör främst kunna ske inom renskötselområdet.

[25] Rovdata, NINA och Sametinget, iRENMARK
[26] Rovdjurens bevarandestatus (SOU 2011:37)

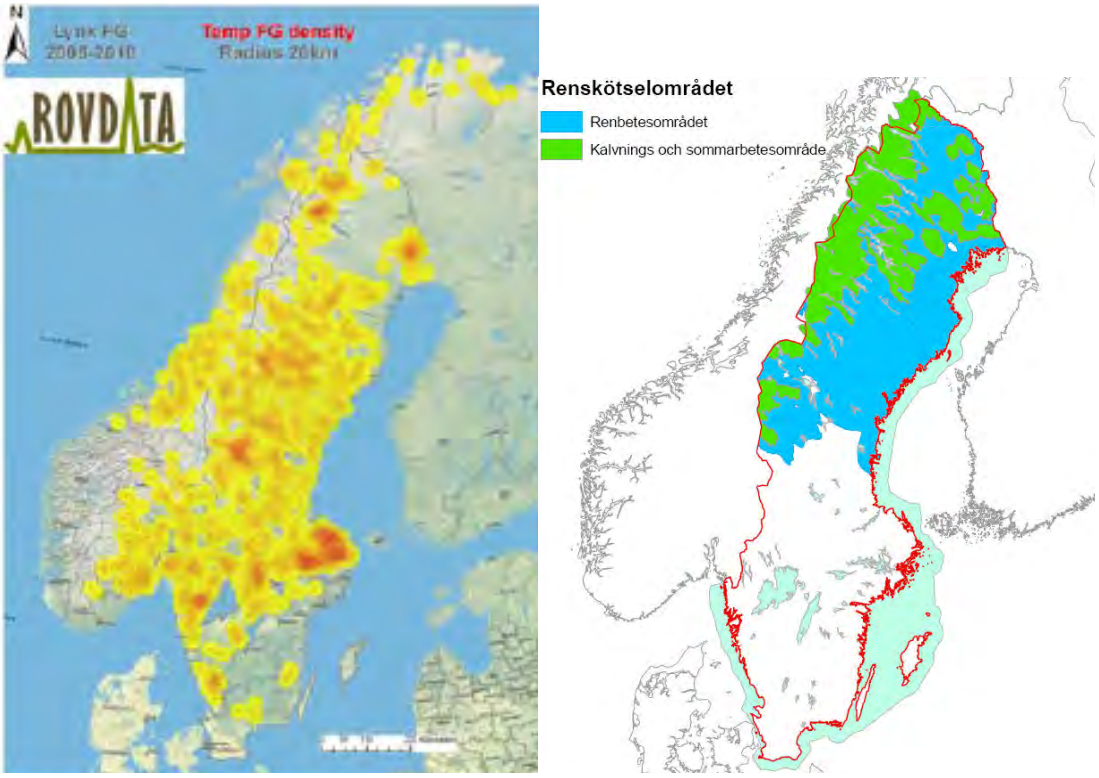

Figur 5.6: Föryngring av lodjur 2008 – 2010 i förhållande till renskötselområdet[27]

5.2.1.5 Kungsörn

Med anledning av propositionen Sammanhållen rovdjurspolitik[28] antog riksdagen 2001 miniminivå för kungsörn till 600 häckande par.

Kungsörnens bevarandestatus är f.n. nära helt beroende av att den till största delen häckar inom renskötselområdet. Skador från kungsörn begränsas till huvudsakligen renskötselns vår- och sommarbetesområden. Dessa områden utgör c.a. 19 % av Sveriges landyta och är en mindre del av kungsörnens nuvarande utbredningsområde. Kungsörnspopulationens överlevnad och tillväxt är därför inte helt beroende av att den får predera på ren. Det bör finnas goda förutsättningar att kungsörnspopulationens ökning kan ske utanför renskötselns vår- och sommarbetesområden, vilket skulle kunna innebära att skador från kungsörn på ren inte behöver öka.

[27] Rovdata, NINA och Sametinget, iRENMARK
[28] Sammanhållen rovdjurspolitik (prop. 2000/01:57)

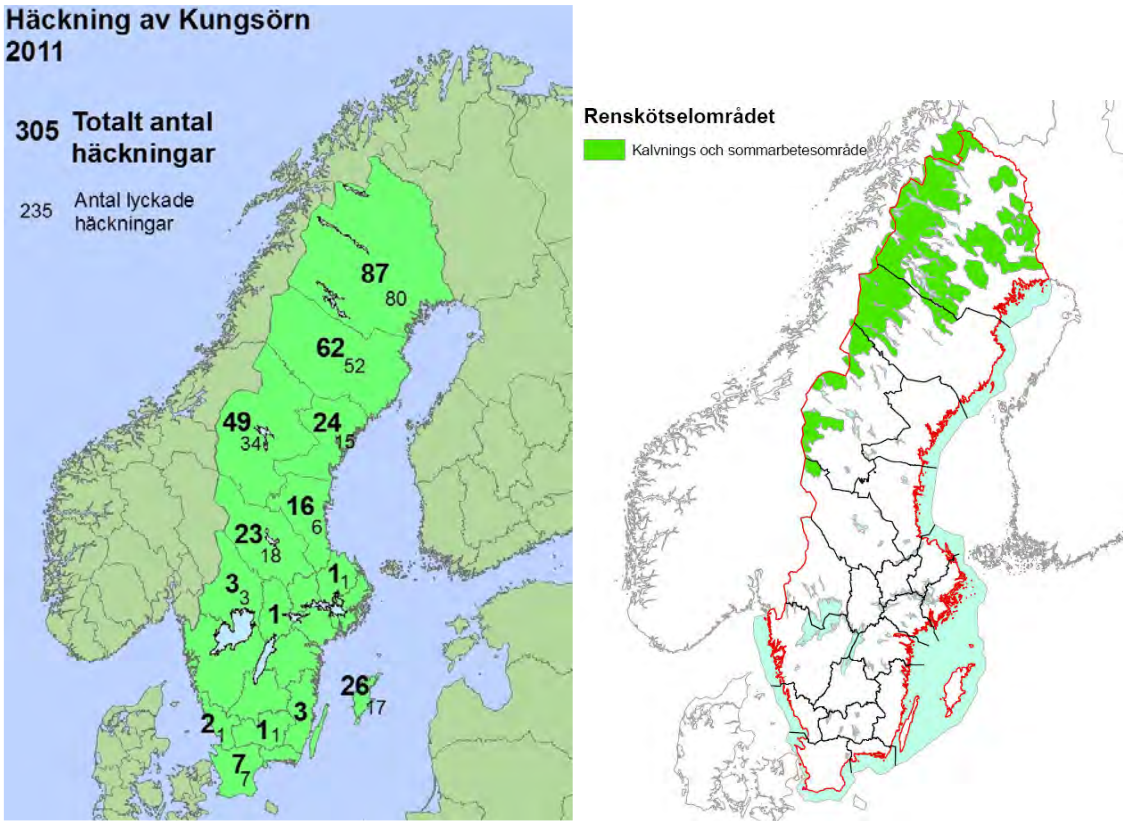

Figur 5.7: Häckning av kungsörn 2011 i förhållande till renskötselns kalvnings- och sommarbetesområden[29]

5.2.2 De politiskt fastställda populationsstorlekarna för gynnsam bevarandestatus hos rovdjuren

Av riksdagen 2001 fastställda mål för rovdjurspolitiken gäller i huvudsak fortfarande.[30] Det övergripande målet med politiken är att Sverige ska ta ansvar för att björn, varg, järv, lodjur och kungsörn finns i ett så stort antal att de långsiktigt finns kvar i den svenska faunan och att arterna kan sprida sig till sina naturliga utbredningsområden. Liksom för de 16 nationella miljökvalitetsmålen ska målet nås inom en generation. I propositionen föreslogs miniminivåer för de arter som hade uppnått sådana individantal att de bedömdes som åtminstone kortsiktigt livskraftiga. Detta gällde björn och lodjur. För björn angavs miniminivån till 100 föryngringar (dvs. antal kullar) per år, motsvarande 1 000 individer, och för lodjur 300 föryngringar, motsvarande 1 500 individer. För arter som inte hade nått sådana nivåer att deras överlevnad kunde anses säkrad i ett längre perspektiv, dvs. varg och järv, angavs etappmål i stället för miniminivåer. Etappmålet för varg sattes till 20 föryngringar per år, motsvarande 200 individer, och för järv 90 föryngringar, motsvarande 400 individer. När etappmålet är nått ska enligt propositionen en förnyad bedömning göras av artens utveckling och den framtida förvaltningen av arten.

[29] Naturvårdsverket och Sametinget, iRENMARK
[30] Sammanhållen rovdjurspolitik, prop. 2000/01:57

Rovdjursutredningen anger i delbetänkandet Rovdjurens bevarandestatus[31] referensvärden för populationsstorlek och utbredningsområde. Det nuvarande utbredningsområdet i den boreala regionen i Skandinavien bedöms vara tillräckligt för varg. Det nuvarande utbredningsområdet för björn är tillräckligt och bedöms vara stabilt eller något ökande och tillväxten över den senaste tolvårsperioden bedöms vara positiv. Förutsättningar finns för järven att nå god bevarandestatus inom en relativt snar framtid. Järvens utbredningsområde omfattar i dag större delen av fjällområdet i Skandinavien, en utbredning som fortsatt att expandera successivt under 2000-talet.

5.2.3 Rovdjurens predation på ren

Henrik Andrén (SLU Grimsö Forskningsstation) och Jens Karlsson (SLU Viltskadecenter) har tagit fram siffror över renpredation för lo, järv (Hendrik Andrén), björn och varg (Jens Karlsson). Baserat på dessa siffror har uppskattningar gjorts av hur många renar som dödas per år av de fyra rovdjursarterna.

	Låg pred.	**Hög pred.**	**Medel pred.**
Lo	9 792	48 960	29 376
Järv	5 900	14 750	10 325
Björn	18 855	37 710	28 282,5
Varg	75	150	115,5
Totalt	**34 622**	**101 570**	**68 069**

Tabell 5.4: Forskarna har redovisat siffror i antal dödade renar per rovdjursindivid per år förutom varg som angetts i totalt antal fällda renar per år. Siffran har sedan multiplicerats med antalet rovdjur i rovdjurspopulationerna. Populationsdata har hämtats från Kindberg (2010) för björn och Viltskadecenter (2010 & 2010/11) för lo och järv. För Björn har endast 50% av björnstammen använts. (Björn prederar nästan uteslutande på renar under kalvningsperioden. Björnen måste därför befinna sig på samma plats som kalvningslandet under ca. 1 månads tid i maj-juni. Därför har endast 50% av stammens population använts)[32]

5.2.4 Rovdjursinventeringar för fastställande av antal rovdjur och rovdjursskador inom samebyarna

5.2.4.1 Riskmodeller

I prop. 1992/93:32 om samerna och samisk kultur m.m. föreslog regeringen att rennäringen årligen skulle få disponera ett belopp som motsvarade det skäliga värdet av de renar som rivits av rovdjur. Fördelningen av ersättningen skulle baseras på rovdjursförekomst. Sametinget skulle svara för administrationen och fördelningen i samverkan med Naturvårdsverket. Riksdagen godkände vad regeringen föreslagit.[33] Det ankom på Sametinget att, efter samråd med Naturvårdsverket och berörda myndigheter, avgöra

[31] Rovdjurens bevarandestatus (SOU 2011:37)
[32] Rovdjursutredningen 2012 (kommittédirektiv 2010:65)
[33] Bet. 1992/93:BoU8, rskr. 1992/93:115

lämplig metod för insamling, bearbetning och redovisning av rapporterade rovdjursförekomster. Ersättningssystemet började tillämpas den 1 januari 1996 och är fortfarande i bruk.

Ersättning för skador som orsakas av varg, järv och lo lämnas på grundval av antalet föryngringar eller regelbunden eller tillfällig förekomst av respektive rovdjursart inom samebyns betesområde. Ersättning för skador som orsakas av björn och kungsörn lämnas om arterna förekommer inom en samebys betesområde.[34] Ersättning lämnas oavsett om renar dödas eller skadas av rovdjur och oavsett om renar påträffas döda eller skadade (riskmodell).[35] Om en järvlya, där föryngring konstaterats i en samebys betesområde, ligger mindre än 5 km från en annan samebys betesområde, ska ersättningen delas mellan samebyarna. Detsamma gäller om en varglya där föryngring konstaterats ligger mindre än 10 km från en annan samebys betesområde. Om spår av samma lodjursföryngring observeras inom flera samebyars betesområden, ska ersättningen delas mellan dem. Ersättningen ska fördelas lika mellan samebyarna, såvida inga särskilda skäl föreligger för en annan fördelning.[36] Ersättningsbeloppen beräknas med ledning av medelslaktvärdet på en ren med tillägg för honrenarnas produktionsvärde, uppskattningar av hur många renar som dödas av respektive rovdjursart, uppskattningar av i vilken utsträckning kalvar respektive vuxna renar dödas av respektive rovdjursart och det merarbete som angrepp av respektive rovdjursart orsakar.[37]

Norsk institutt for naturforskning (NINA) fick i uppdrag av Direktoratet for naturforvaltning (DN) att bedöma om tillgänglig forskningsdata kan användas i modellering av riskbaserad ersättning för förlust av tamren till rovdjur. Den beskrivna modelleringen av risk för förlust av tamren till rovdjur ska återge hur risken för att tamren blir tagen av rovdjur är fördelad i landskapet. Modellen ska också fånga upp år-till-år-variationer i detta risklandskap från lokala och regionala svängningar i beståndsstorleken hos rovdjur. En riskmodell bör därför basera sig på observationer av rovdjur och kunskap om individuella predationstakter hos rovdjur, d.v.s. antal tamren som blir dräpta per rovdjur när tamren är tillgänglig.[38] Modellen är fortfarande mindre utvecklad för praktiskt bruk jämfört med den i Sverige tillämpade riskmodellen.

Den riskmodell som tillämpats och utvecklats i Sverige sedan 1996 kan också användas för att beräkna toleransnivåer för rennäringen med avseende på förekomst av de stora rovdjuren sameby för sameby.

---

[34] Viltskadeförordning (2001:724), 5 §
[35] Sametingets föreskrifter om bidrag och ersättning för rovdjursförekomst i samebyar (STFS 2007:9), 8 §
[36] Sametingets föreskrifter om bidrag och ersättning för rovdjursförekomst i samebyar (STFS 2007:9), 11 §
[37] Viltskadeförordning (2001:724), 7 §
[38] Herfindal, I., Brøseth, H., Kjørstad, M., Linnell, J.D.C., Odden, J, Persson, J., Stien, A. & Tveraa, T. Modellering av risikobasert erstatning for tap av tamrein til rovvilt - En vurdering av ulike datasetts egnethet - NINA Minirapport 329. 24 s.

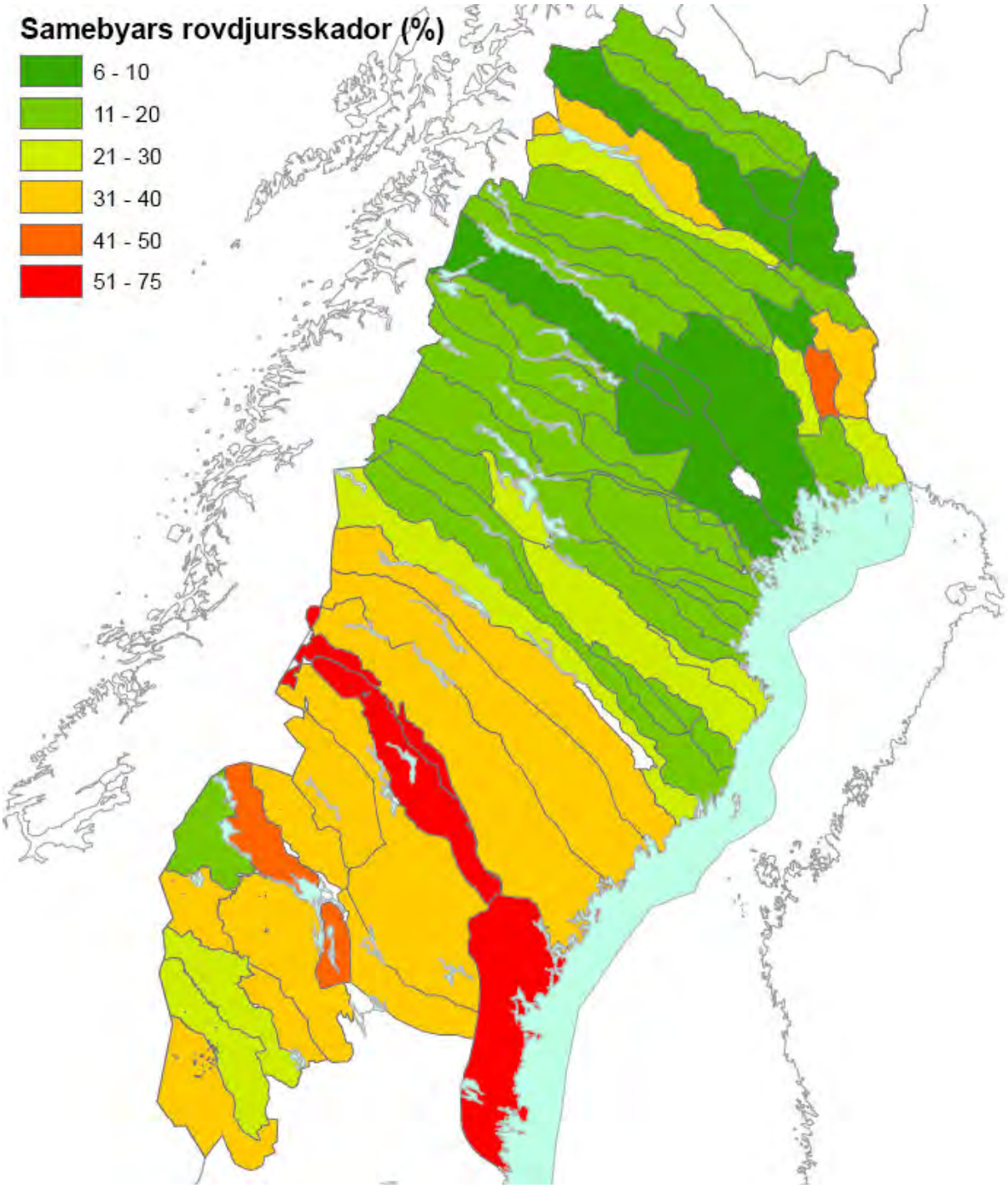

Figur 5.8: Rovdjursskador på samebynivå enligt riskmodellen. Jfr. tabell 6.1

5.2.4.2 Rovdjursinventeringar

Sameby	Järvför-yng-ringar	Loför-yng-ringar	Varg-före-komst	Sameby	Järvför-yng-ringar	Loför-yng-ringar	Varg-före-komst
Könkämä sameby	6,5	1,8	-	Grans sameby	1,7	1,8	-
Lainiovuoma sameby	4,8	1,8	-	Rans sameby	3,5	3,3	-
Saarivuoma sameby	3,3	0,7	-	Ubmeje-tjeälddie	4,2	5,2	-
Talma sameby	8,8	4,3	-	Vapstens sameby	5,2	4,8	-
Gabna sameby	7,6	3,5	-	Vilhelmina n:a sameby	4,2	10,5	-
Laevas sameby	4,1	0,5	-	Vilhelmina s:a sameby	3,6	11,2	-
Girjas sameby	4,0	2,6	-	Malå sameby	0,2	3,3	-
Baste čearru	4,0	1,3	-	**Västerbotten**	**22**	**40**	**0**
Unna tjerusj(Sörkaitum)	1,8	2,1	-				
Sirges sameby	2,9	1,3	-	Voernese	1,8	5,5	-
Jåhkågaska Tjiellde	2,0	0,7	-	Ohredahke	0,8	11,4	-
Tuorpons sameby	3,8	1,5	-	Raedtievaerie	1,2	3,5	-
Luokta-Mávas sameby	2,7	1,9	-	Jiingevaerie(Jinjevaerie)	0,7	7,3	0
SemisjaurNjarg sameby	5,2	1,1	-	Jovnevaerie	0,0	6,3	-
Svaipa sameby	3,8	-	-	Njaarke	1,7	4,2	0
Norrbotten fjäll	**65**	**25**	**-**	Kalls sameby	1,7	0,5	-
				Tåssåsens sameby	5,8	6,4	-
Vittangi sameby	0,2	-	-	Handölsdalens sameby	4,7	5,4	0
Gällivare sameby	-	0,7	1	Mittådalens sameby	3,5	3,7	0
Sierri sameby	-	-	-	Ruvhten Sijte	3,0	2,6	1
Udtja sameby	-	1,4	-	Idre sameby	2,3	3,3	1
Ståkke sameby	0,7	1,3	-	**Jämtland**	**27**	**60**	**3**
Maskaure sameby	1,8	1,7	0				
Ö:a Kikkejaure sameby	-	1,8	-	Muonio	0,0	0,0	-
V:a Kikkejaure sameby	0,3	2,0	-	Sattajärvi	0,0	0,3	-
Mausjaure sameby	-	1,2	-	Tärendö	0,0	0,0	0
Norrbotten skog	**3**	**10**	**1**	Pirttijärvi	0,0	2,3	-
				Ängeså	0,0	1,5	1
				Korju	0,0	3,5	-
				Kalix	0,0	0,8	-
				Liehittäjä	0,0	0,8	-
				Konsession	**0,0**	**9,3**	**1**
				Totalt	**118**	**145**	**6**

Tabell 5.5: Rovdjursinventeringar i renskötselområdet, medeltal 2009-2011[39]

Vargförekomst registreras, förekomsten av järv- och lodjursföryngringar och kungsörnshäckningar inventeras regelbundet i renskötselområdet. Inventeringsdata för kungsörn redovisas i figur 5.7.

[39] Sametingets årsredovisningar 2009-2011

Andrén m.fl. har utifrån registrerade familjegrupper av lodjur i Skandinavien beräknat att en registrerad familjegrupp motsvarar 5,95 +/- 0,64 individer i populationen.[40]

Landa m.fl. har beräknat antalet järvar i Sverige till 326 +/- 45 under 1998-2000. [41] Under samma period utbetalade Sametinget ersättning för 69, 70 och 52 järvföryngringar. Det skulle motsvara 5,1 +/- 0,7 järvindivider per föryngring.

6. Faktisk toleransnivå på samebynivå

Med hjälp av de beskrivna mätvärdena och –metoderna i kapitlet ovan kan beräkningar göras av sambandet mellan rovdjursantal och skador på ren. Genom att i beräkningarna variera antal rovdjur av en art inom renskötselområdet kan artens andel av renskador beräknas och värderas i förhållande till skador från de andra arterna. Skadenivåer på rennäringen kan beräknas utifrån olika populationsstorlekar inom renskötselområdet av rovdjursarterna. Motsatsvis kan konsekvenserna för rovdjurspopulationerna storlek och utbredning i renskötselområdet också beräknas utifrån hur stor skada på rennäringen som tolereras. I beräkningarna tas hänsyn till osäkerheter i inventeringar, predationstakter m.m.

6.1 Beräknade rovdjursskador 2009 – 2011, 28 % (14 – 43 %)

Rovdjursskador för varje sameby kan beräknas från medelantalet dödade renar per rovdjursindivid per år enligt tabell 5.4, medeltalet inventerade järvar, lodjur och vargar åren 2009-2011 och antagna 1 500 björnar och 300 örnar i renskötselns kalvnings- och sommarbetesområden.

Om antalet dödade renar per rovdjursindivid per år enligt tabell 5.4 minskas till en låg predation minskar rovdjursskadorna på ren till 14 % och om antalet dödade renar ökas till hög predation ökar rovdjursskadorna på ren till 43 %.

[40] Andrén, H., Linnell, J.D.C., Liberg, O., Ahlqvist, P., Andersen, R., Danell, A., Franzén, R., Kvam, T., Odden, J. and Segerström, P. 2002. Estimating total lynx (Lynx lynx) population size from censuses of family groups. – Wildlife Biology 8: 299-306.
[41] Landa, A et al. 2001. Jerv i Skandinavia, NINA-notat

Sameby	Högsta tillåtna renantal	Järv Medel 10 325[42]	Kungs-örn	Lodjur Medel 29 376[43]	Björn medel 28 283[44]	Varg medel 116[45]	Totalt Medel
Värden		88[46]	10[47]	203[48]	38[49]	20[50]	
Könkämä sameby	11 500	5 %	1,1 %	3 %	10 %	0 %	20 %
Lainiovuoma sameby	6 500	7 %	1,1 %	6 %	10 %	0 %	24 %
Saarivuoma sameby	12 500	2 %	1,1 %	1 %	10 %	0 %	15 %
Talma sameby	6 000	13 %	1,1 %	15 %	10 %	0 %	39 %
Gabna sameby	6 500	10 %	1,1 %	11 %	10 %	0 %	32 %
Laevas sameby	8 000	5 %	1,1 %	1 %	10 %	0 %	17 %
Girjas sameby	12 000	3 %	1,1 %	4 %	10 %	0 %	19 %
Baste čearru	7 000	5 %	1,1 %	4 %	10 %	0 %	20 %
Unna tjerusj (Sörkaitum)	8 000	2 %	1,1 %	5 %	10 %	0 %	19 %
Sirges sameby	15 500	2 %	1,1 %	2 %	10 %	0 %	15 %
Jåhkågaska Tjiellde	4 500	4 %	1,1 %	3 %	10 %	0 %	18 %
Tuorpons sameby	9 000	4 %	1,1 %	3 %	10 %	0 %	18 %
Luokta-Mávas sameby	10 000	2 %	1,1 %	4 %	10 %	0 %	17 %
Semisjaur-Njargs sameby	9 000	5 %	1,1 %	3 %	10 %	0 %	19 %
Svaipa sameby	5 000	7 %	1,1 %	0 %	10 %	0 %	18 %
Norrbotten fjäll	**131 000**	**5 %**	**1,1 %**	**4 %**	**10 %**	**0 %**	**21 %**
Vittangi sameby	5 000	0 %	1,1 %	0 %	10 %	0 %	12 %
Gällivare sameby	7 000	0 %	1,1 %	2 %	10 %	0,19 %	13 %
Sierri sameby	1 000	0 %	1,1 %	0 %	10 %	0 %	11 %
Udtja sameby	2 800	0 %	1,1 %	10 %	10 %	0 %	21 %
Ståkke sameby	2 800	2 %	1,1 %	9 %	10 %	0 %	22 %
Maskaure sameby	3 000	5 %	1,1 %	11 %	10 %	0,23 %	28 %
Ö:a Kikkejaure sameby	4 000	0 %	1,1 %	9 %	10 %	0 %	20 %
V:a Kikkejaure sameby	3 500	1 %	1,1 %	12 %	10 %	0 %	24 %
Mausjaure sameby	3 500	0 %	1,1 %	7 %	10 %	0 %	18 %
Norrbotten skog	**32 600**	**1 %**	**1,1 %**	**7 %**	**10 %**	**0,05 %**	**19 %**
Grans sameby	8 600	2 %	1,1 %	4 %	10 %	0 %	17 %
Rans sameby	7 800	4 %	1,1 %	9 %	10 %	0,09 %	24 %
Ubmeje-tjeälddie	9 000	4 %	1,1 %	12 %	10 %	0 %	27 %
Vapstens sameby	5 000	9 %	1,1 %	20 %	10 %	0 %	40 %
Vilhelmina n:a sameby	8 400	4 %	1,1 %	25 %	10 %	0 %	41 %
Vilhelmina s:a sameby	8 000	4 %	1,1 %	28 %	10 %	0 %	44 %
Malå sameby	3 000	0 %	1,1 %	22 %	10 %	0 %	34 %
Västerbotten	**49 800**	**4 %**	**1,1 %**	**17 %**	**10 %**	**0,01 %**	**32 %**

Tabell 6.1: Beräknade rovdjursskador 2009 – 2011

[42] Tabell 5.4
[43] Tabell 5.4
[44] Tabell 5.4
[45] Tabell 5.4
[46] 10 325 renar/118 järvföryngringar
[47] 10 renar/häckning och år
[48] 29 376 renar/145 lodjursföryngringar
[49] 28 283 renar/750 björnar
[50] 116 renar/6 vargar

Sameby	Högsta tillåtna renantal	Järv Medel 10 325[51]	Kungs-örn	Lodjur Medel 29 376[52]	Björn medel 28 283[53]	Varg medel 116[54]	Totalt Medel
Värden		88[55]	10[56]	203[57]	38[58]	20[59]	
Voernese	2 300	7 %	1,1 %	49 %	10 %	0 %	67 %
Ohredahke	3 500	2 %	1,1 %	66 %	10 %	0 %	79 %
Raedtievaerie	2 500	4 %	1,1 %	29 %	10 %	0 %	44 %
Jiingevaerie(Jinjevaerie)	4 800	1 %	1,1 %	31 %	10 %	0,14 %	43 %
Jovnevaerie	4 500	0 %	1,1 %	28 %	10 %	0 %	40 %
Njaarke	2 700	5 %	1,1 %	31 %	10 %	0,25 %	48 %
Kalls sameby	2 500	6 %	1,1 %	4 %	10 %	0 %	21 %
Tåssåsens sameby	5 500	9 %	1,1 %	24 %	10 %	0 %	44 %
Handölsdalens sameby	6 000	7 %	1,1 %	18 %	10 %	0,11 %	37 %
Mittådalens sameby	5 000	6 %	1,1 %	15 %	10 %	0,14 %	33 %
Ruvhten Sijte	5 000	5 %	1,1 %	10 %	10 %	0,27 %	27 %
Idre sameby	2 700	8 %	1,1 %	25 %	10 %	1,01 %	45 %
Jämtland	**47 000**	**5 %**	**1,1 %**	**28 %**	**10 %**	**0,16 %**	**44 %**
Muonio	3 900	0 %	1,1 %	0 %	10 %	0 %	11 %
Sattajärvi	1 400	0 %	1,1 %	5 %	10 %	0 %	16 %
Tärendö	2 200	0 %	1,1 %	0 %	10 %	0,31 %	12 %
Pirttijärvi	1 200	0 %	1,1 %	39 %	10 %	0 %	51 %
Ängeså	1 500	0 %	1,1 %	20 %	10 %	0,91 %	33 %
Korju	2 800	0 %	1,1 %	25 %	10 %	0 %	37 %
Kalix	1 900	0 %	1,1 %	9 %	10 %	0 %	20 %
Liehittäjä	1 100	0 %	1,1 %	15 %	10 %	0 %	27 %
Konsession	**16 000**	**0 %**	**1,1 %**	**12 %**	**10 %**	**0,13 %**	**26 %**
Totalt	**276 400**	**4 %**	**1,1 %**	**11 %**	**10 %**	**0,04 %**	**28 %**

Tabell 6.1 (forts.): Beräknade rovdjursskador 2009 – 2011

7. Konsekvenserna för stora rovdjur

En toleransnivå för rennäringen med avseende på förekomst av de stora rovdjuren (varg, björn, lodjur, järv och kungsörn) med hänsyn både till det allmännas ansvar att skydda rennäringen enligt habitatdirektiven och rennäringens ansvar för den biologiska mångfalden enligt rennäringslagens miljömål innebär i praktiken att

- järvens utbredning och antal i renskötselområdet ska bestå,
- kungsörnens utbredning och antal i renskötselområdet ska bestå, och
- vargens nuvarande utbredningsområde i huvudsak utanför renskötselområdet ska bestå.

En toleransnivå för rennäringen med avseende på förekomst av de stora rovdjuren inriktas därför på reglering av björn- och lodjurspopulationerna, som har en gynnsam

[51] Tabell 5.4
[52] Tabell 5.4
[53] Tabell 5.4
[54] Tabell 5.4
[55] 10 325 renar/118 järvföryngringar
[56] 10 renar/häckning och år
[57] 29 376 renar/145 lodjursföryngringar
[58] 28 283 renar/750 björnar
[59] 116 renar/6 vargar

bevarandestatus och ett utbredningsområde huvudsakligen utanför renskötselområdet. En sådan reglering är till en början inte beroende av ytterligare kunskap om dessa arters antal och predation på ren.

Det allmänna kan omedelbart påbörja en systematisk skyddsjakt på björn och lodjur för att minska rovdjurens skador på ren till en acceptabel toleransnivå.

7.1 Beräknad toleransnivå, 7 – 25 %, till oförändrad bevarandestatus

Enligt i rennäringslagens miljömål ska rennäringen bedrivas så att den biologiska mångfalden behålls. Med avseende på rovdjuren innebär det att kravet på att undvika allvarlig skada för rennäringen inte får drivas så långt att rovdjurens gynnsamma bevarandestatus hotas och deras naturliga utbredningsområde inskränks betydligt.

Järvens bevarandestatus är f.n. nära helt beroende av att dess utbredningsområde sammanfaller med renskötselområdet. Kungsörnens bevarandestatus är f.n. nära helt beroende av att den till största delen häckar inom renskötselområdet. De övriga stora rovdjurens antal och utbredningsområde finns huvudsakligen utanför renskötselområdet. Varg förekommer sporadiskt i renskötselområdet och björn- och lodjurspopulationerna överskrider nivån för en gynnsam bevarandestatus.

Följande beräkning bygger på att 300 kungsörnar och 120 järvföryngringar finns inom renskötselområdet. Ingen varg förekommer regelbundet inom renskötselområdet. Björn förekommer inte inom renskötselns kalvnings- och sommarbetesområden. Lodjursföryngringarna minskas till 100 inom renskötselområdet.

Område	**Rovdjursförluster**			**Etappmål kungsörn**	**Etappmål järvför-yngringar**	**Referens-värde lodjur**	**Skyddsjakt lodjur**	**Skydds-jakt björn**	**Skydds-jakt varg**
	min	**medel**	**max**						
				300 st	120 föryngr.	100 föryngr.	268 individer	1 500 individer	6 individer
Norrbotten fjäll				142	57	47	- 134	711	-
Norrbotten skog				35	14	12	- 12	177	1
Västerbotten				54	22	18	133	270	0
Jämtland				51	20	17	259	255	3
Konsession				17	7	6	21	87	1
Totalt	**7 %**	**16 %**	**25 %**	**300**	**120**	**100**	**268**	**1 500**	**6**

Tabell 7.1: Konsekvenserna för stora rovdjur vid en beräknad toleransnivå på 7 – 25 %

Detta skulle innebära att vargbeståndet skulle behöva minskas med 6 individer inom renskötselområdet, motsvarande c.a. 2 % av antalet vargar i Sverige vintern 2009/10. Antalet björnar skulle minskas med 1 500 individer inom renskötselns kalvnings- och sommarbetesmarker från uppskattat totalt 3 300 till 1 800 i Sverige, vilket skulle motsvara det

föreslagna referensvärdet. Lodjurspopulationen skulle behöva minskas med c.a. 270 individer inom renskötselområdet, från 1 500 till c.a. 1 200 individer i Sverige, vilket skulle motsvara det föreslagna referensvärdet.

7.2 Toleransnivå 3 – 7 %

Följande beräkning bygger på att 300 kungsörnar och 120 järvföryngringar finns inom renskötselområdet. Ingen varg förekommer regelbundet inom renskötselområdet. Björn förekommer inte inom renskötselns kalvnings- och sommarbetesområden. Lodjursföryngringarna tas bort från renskötselområdet.

Detta skulle innebära att vargbeståndet skulle behöva minskas med 6 individer inom renskötselområdet, motsvarande c.a. 2 % av antalet vargar i Sverige vintern 2009/10. Antalet björnar skulle minskas med 1 500 individer inom renskötselns kalvnings- och sommarbetesmarker från uppskattat totalt 3 300 till 1 800 i Sverige, vilket skulle motsvara det föreslagna referensvärdet. Lodjurspopulationen skulle behöva minskas med c.a. 870 individer inom renskötselområdet, vilket skulle innebära att lodjurspopulationen behöver ökas i mellersta och södra Sverige med c.a. 600 individer för att motsvara det föreslagna referensvärdet.

Område	**Rovdjursförluster**			**Etappmål kungsörn**	**Etappmål järvför-yngringar**	**Skyddsjakt lodjur**	**Skydds-jakt björn**	**Skydds-jakt varg**
	min	**medel**	**max**					
				300 st	120 föryngr.	868 individer	1 500 individer	6 individer
Norrbotten fjäll				142	57	151	711	-
Norrbotten skog				35	14	177	177	1
Västerbotten				54	22	270	270	0
Jämtland				51	20	255	255	3
Konsession				17	7	87	87	1
Totalt	**3 %**	**5 %**	**7 %**	**300**	**120**	**868**	**1 500**	**6**

Tabell 7.2: Konsekvenserna för stora rovdjur vid en beräknad toleransnivå på 3 – 7 %

8. Konsekvenserna för rennäringen

Ett ökat slaktuttag p.g.a. att rovdjursskadorna minskar ökar den ekonomiska avkastningen för renägaren direkt. Renägarens kostnadsökning för en ökad slakt är marginell. Betesbeläggningen ökar något p.g.a. att ett större antal slaktdjur går på barmarksbete fram till slakten i stället för att successivt minska under året p.g.a. rovdjursskador. Utifrån slaktstatistik och beräknat värde för en genomsnittlig rovdjursdödad ren kan de företagsekonomiska konsekvenserna av en toleransnivå beräknas.

För en medelstor renägare med 500 renar har varje procentenhet i toleransnivå ett värde på c.a. 11 000 kronor årligen i minskade intäkter. Dessa förluster beräknas f.n. uppgå till c.a. 300 000 kronor årligen för en medelstor renägare med 500 renar.

De utbetalda rovdjursersättningarna under 2011 var på 63,5 miljoner kronor. Endast rovdjursskador upp till c.a. 10 % beräknas bli ersatta.

En sänkning av toleransnivån från 28 till 5 % beräknas öka rennäringens produktion med c.a. 140 miljoner kronor årligen. Statens kostnader för rovdjursersättningar beräknas minska med c.a. 33 miljoner kronor årligen.

Värdet av förlorade renar vid olika toleransnivåer

Förlust-%		**1%**	**5%**	**17%**	**28%**	**43%**
Värde/ren		2 188 kr	2 188 kr	2 188 kr	2 188 kr	2 188 kr
Renantal	**10**	219 kr	1 094 kr	3 720 kr	6 126 kr	9 408 kr
	50	1 094 kr	5 470 kr	18 598 kr	30 632 kr	47 041 kr
	100	2 188 kr	10 940 kr	37 196 kr	61 263 kr	94 083 kr
	500	10 940 kr	54 699 kr	185 978 kr	306 316 kr	470 414 kr
	1 000	21 880 kr	109 399 kr	371 956 kr	612 633 kr	940 829 kr
	276 500	6 049 749 kr	30 248 746 kr	102 845 737 kr	169 392 979 kr	260 139 218 kr

Tabell 8.1: Värdet av förlorade renar vid olika toleransnivåer

9. Hantering av ett överskridande

Riksdagen har med anledning av propositionen Ny rovdjursförvaltning[60] godtagit att det är viktigt att skapa goda förutsättningar för rennäringen så att toleransen för rovdjuren ökar och samexistensen mellan människor och rovdjur underlättas. Tillförlitliga inventeringar, vilka sker i samarbete mellan länsstyrelsen och samebyarna, ger god kännedom om den samlade rovdjursförekomsten i samebyarna. Kunskapen från inventeringarna används i dag som underlag för beslut om jakt. Riktlinjerna för beslut om jakt är dock oklara och den osäkerhet som finns inför beslut om skyddsjakt skapar frustration för näringsidkarna. Inventeringarna kan ytterligare stärka förutsebarheten i rovdjurspolitiken om ett tak för förekomst av rovdjur inom olika delar av renskötselområdet formuleras. Utarbetandet av sådana toleransnivåer inom renskötselområdet är mycket viktiga för att skapa acceptans för såväl rovdjuren som den förda rovdjurspolitiken.

Naturvårdsverket har analyserat hur det i beslut om skyddsjakt kan tas hänsyn till de olägenheter som förekomsten av täta rovdjurspopulationer orsakar.[61] Jaktförordningen har därefter ändrats så att myndigheten på eget initiativ kan besluta om skyddsjakt efter björn, varg, järv, lo, säl eller örn. Om det finns en stor sannolikhet för att allvarlig skada kommer att uppstå, får beslut om skyddsjakt fattas även om någon skada inte har inträffat.

[60] Ny rovdjursförvaltning (prop 2008/09:210), s 62
[61] Redovisning av tilläggsuppdrag om den svenska rovdjurspolitiken, Naturvårdsverket 2011

9.1 Skyddsjakt inom renskötselområdet på Naturvårdsverkets initiativ

9.1.1 Toleransnivå 15 %, omedelbar skyddsjakt på myndighetens initiativ inom områden med täta rovdjurspopulationer

Sameby	Etappmål örnbon	Järvför-yngringar 2009-2011	Tolererad nivå lo-föryngr.	Skydds-jakt lo	Tolererat antal björnar	Skydds-jakt björn	Skydds-jakt varg
Lainiovuoma sameby	7	4,8	2	-	6	12	-
Talma sameby	7	8,8	1	20		16	-
Gabna sameby	7	7,6	4	-		18	-
Gällivare sameby	8	-	1	-	43	-	1
Udtja sameby	3	-	1	-	6	2	-
Ståkke sameby	3	0,7	1	-	4	4	-
Maskaure sameby	3	1,8	2	-		8	-
V:a Kikkejaure sameby	4	0,3	2	-	3	7	-
Rans sameby	8	3,5	3	-	5	16	-
Ubmeje-tjeälddie	10	4,2	5	-		24	-
Vapstens sameby	5	5,2	4	8	-	14	-
Vilhelmina n:a sameby	9	4,2	11	-	-	23	-
Vilhelmina s:a sameby	9	3,6	11	-	-	22	-
Malå sameby	3	0,2	3	-	-	8	-
Voernese	2	1,8	2	18	-	6	-
Ohredahke	4	0,8	6	31	-	9	-
Raedtievaerie	3	1,2	4	-	-	7	-
Jiingevaerie (Jinjevaerie)	5	0,7	7	-	-	13	-
Jovnevaerie	5	-	6	-	-	12	-
Njaarke	3	1,7	3	5	-	7	-
Kalls sameby	3	1,7	1	-	5	2	-
Tåssåsens sameby	6	5,8	4	16	-	15	-
Handölsdalens sameby	7	4,7	5	-	-	16	-
Mittådalens sameby	5	3,5	4	-	-	14	-
Ruvhten Sijte	5	3,0	3	-	-	14	1
Idre sameby	3	2,3	2	7	-	7	1
Pirttijärvi	1	-	2	-	-	3	-
Ängeså	2	-	2	-	-	4	1
Korju	3	-	4	-	-	8	-
Liehittäjä	1	-	1	-	-	3	-
Samebyarna, totalt	**300**	**118**	**127**	**107**	**681**	**314**	**6**

Tabell 9.1: Riktad skyddsjakt inom 30 samebyar för att uppnå en beräknad toleransnivå på 15 %

Naturvårdsverket har möjligheter att omedelbart besluta om skyddsjakt med hänsyn till de olägenheter som förekomsten av täta rovdjurspopulationer orsakar. Verket kan besluta om reducering av lodjur och björn genom att för varje sameby beräkna en högsta toleransnivå på t.ex. 15 %. Denna beräkning motiverar skyddsjakt av 127 lodjur inom 30 samebyar och skyddsjakt av påträffade 314 björnar inom samma samebyars kalvnings- och sommarbetesområden. Varg ska liksom tidigare inte få etablera sig inom renskötselområdet.

Denna form av reducering kan på ett bättre sätt än hittills riktas mot områden där täta rovdjurspopulationen skapar stora olägenheter för renskötseln.

Genom de årliga inventeringarna av rovdjuren kan effekterna av denna form av skyddsjakt utvärderas.

9.1.2 Toleransnivå 10 %, omedelbar skyddsjakt på myndighetens initiativ inom områden med täta rovdjurspopulationer

Även vid en beräknad toleransnivå på 10 % kan Naturvårdsverket besluta om reducering av lodjur och björn. Denna beräkning motiverar skyddsjakt inom de flesta samebyar av ytterligare 224 lodjur till 351 och skyddsjakt av påträffade ytterligare 213 björnar till 527 inom samebyarnas kalvnings- och sommarbetesområden. Varg ska liksom tidigare inte få etablera sig inom renskötselområdet. Inte heller denna skyddsjakt är i strid med en gynnsam bevarandestatus och ett naturligt utbredningsområde för varg, björn och lodjur.

Sameby	Etappmål örnbon	Järvför-yngringar 2009-2011	Tolererad nivå lo-föryngr.	Skydds-jakt lo	Tolererat antal björnar	Skydds-jakt björn	Skydds-jakt varg
Könkämä sameby	12	6,5	2	-	4	27	-
Lainiovuoma sameby	7	4,8	2	-	-	18	-
Saarivuoma sameby	14	3,3	1	-	36	-	-
Talma sameby	7	8,8	-	26	-	16	-
Gabna sameby	7	7,6	-	21	-	18	-
Laevas sameby	9	4,1	1	-	13	9	-
Girjas sameby	13	4,0	3	-	10	23	-
Baste čearru	8	4,0	1	-	1	18	-
Unna tjerusj(Sörkaitum)	9	1,8	2	-	7	15	-
Sirges sameby	17	2,9	1	-	45	-	-
Jåhkågaska Tjiellde	5	2,0	1	-	5	7	-
Tuorpons sameby	10	3,8	2	-	9	16	-
Luokta-Mávas sameby	11	2,7	2	-	15	12	-
Semisjaur-Njarg sameby	10	5,2	1	-	6	18	-
Svaipa sameby	5	3,8	-	-	6	8	-
Norrbotten fjäll	**142**	**65**	**17**	**47**	**156**	**205**	**-**
Vittangi sameby	5	0,2	-	-	23	-	-
Gällivare sameby	8	-	1	-	25	-	1
Sierri sameby	1	-	-	-	5	-	-
Udtja sameby	3	-	1	-	-	8	-
Ståkke sameby	3	0,7	1	-	-	8	-
Maskaure sameby	3	1,8	1	1	-	8	-
Ö:a Kikkejaure sameby	4	-	2	-	-	11	-
V:a Kikkejaure sameby	4	0,3	2	-	-	9	-
Mausjaure sameby	4	-	1	-	4	6	-
Norrbotten skog	**35**	**3**	**10**	**1**	**56**	**49**	**1**

Tabell 9.2: Riktad skyddsjakt inom samebyarna för att uppnå en beräknad toleransnivå på 10 %

Sameby	Etappmål örnbon	Järvför-yngringar 2009-2011	Tolererad nivå lo-föryngr.	Skydds-jakt lo	Tolererat antal björnar	Skydds-jakt björn	Skydds-jakt varg
Grans sameby	9	1,7	2	-	13	10	-
Rans sameby	8	3,5	3	-	-	21	-
Ubmeje-tjeälddie	10	4,2	5	-	-	24	-
Vapstens sameby	5	5,2	-	29	-	14	-
Vilhelmina n:a sameby	9	4,2	6	29	-	23	-
Vilhelmina s:a sameby	9	3,6	6	32	-	22	-
Malå sameby	3	0,2	3	-	-	8	-
Västerbotten	**54**	**22**	**25**	**90**	**13**	**122**	**-**
Voernese	2	1,8	1	29	-	6	-
Ohredahke	4	0,8	4	47	-	9	-
Raedtievaerie	3	1,2	2	11	-	7	-
Jiingevaerie (Jinjevaerie)	5	0,7	5	11	-	13	-
Jovnevaerie	5	-	6	2	-	12	-
Njaarke	3	1,7	1	17	-	7	-
Kalls sameby	3	1,7	1	-	-	7	-
Tåssåsens sameby	6	5,8	-	38	-	15	-
Handölsdalens sameby	7	4,7	2	22	-	16	-
Mittådalens sameby	5	3,5	2	11	-	14	-
Ruvhten Sijte	5	3,0	2	1	-	14	1
Idre sameby	3	2,3	-	19	-	7	1
Jämtland	**51**	**27**	**25**	**208**	**-**	**128**	**3**
Muonio	4	-	-	-	18	-	-
Sattajärvi	2	-	-	-	3	1	-
Tärendö	2	-	-	-	10	-	-
Pirttijärvi	1	-	2	5	-	3	-
Ängeså	2	-	2	-	-	4	1
Korju	3	-	4	-	-	8	-
Kalix	2	-	1	-	-	5	-
Liehittäjä	1	-	1	-	-	3	-
Konsession	**17**	**0**	**9**	**5**	**31**	**24**	**1**
Totalt	**300**	**118**	**86**	**351**	**257**	**527**	**6**

Tabell 9.2 (forts.): Riktad skyddsjakt inom samebyarna för att uppnå en beräknad toleransnivå på 10 %

9.2 Skyddsjakt inom renskötselområdet enligt regeringens beslut om toleransnivåer

I 1 § förordning (2009:1263) om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn bör tilläggas att förvaltningen får inte leda till så allvarliga skador för rennäringen att den av regeringen fastställda toleransnivån för rennäringen med avseende på förekomst av de stora rovdjuren överskrids.

Vidare bör det i förordningen föreskrivas att Sametinget i samråd med Naturvårdsverket årligen ska lämna förslag till
1. det största antal föryngringar per år som förvaltningen ska syfta till att tillåta (toleransnivå) för förekomsten av järv, kungsörn och lo inom varje sameby och för renskötselområdet totalt, och

2. högsta lokala nivåer (toleransnivå) för förekomsten av björn och varg i vart och ett av samebyarna och för renskötselområdet totalt.

Efter att regeringen för varje år fastställt det största antal föryngringar per år som förvaltningen ska syfta till att tillåta för förekomsten av järv, kungsörn och lo inom varje sameby och för renskötselområdet totalt, och högsta lokala nivåer för förekomsten av björn och varg i vart och ett av samebyarna och för renskötselområdet totalt ska Naturvårdsverket och berörda länsstyrelser ta initiativ till skyddsjakt eller andra åtgärder som är nödvändiga för att anpassa rovdjursförekomsten till den fastställda toleransnivån. Vidtagna åtgärder ska ske i samråd med berörda samebyar. I föreskrifter ska Naturvårdsverket precisera hur dialogen med berörda samebyar ska gå till.

9.2.1 Fastställande av en toleransnivå på 3 -- 7 %

Som redovisats i avsnitt 7.2 och tabell 7.2 innebär en toleransnivå på 3 – 7 % att varg inte får finnas regelbundet inom renskötselområdet och att björn inte heller får finnas inom renskötselns kalvnings- och sommarbetesområden. Vargpopulationen minskas därmed marginellt och björnpopulationen minskas till det föreslagna referensvärdet. Lodjurspopulationen skulle behöva minskas med c.a. 870 individer inom renskötselområdet, vilket skulle innebära att lodjurspopulationen behöver ökas i mellersta och södra Sverige med c.a. 600 individer för att motsvara det föreslagna referensvärdet.

Riksdagen har med anledning av proposition Ny rovdjursförvaltning angivit

- att antalet lodjur inom renskötselområdet får minska med hänsyn till rennäringens intressen och det samlade ökande rovdjurstrycket, och
- att en minskning av antalet lodjur inom renskötselområdet under denna tid inte behöver motsvaras av samma ökning utanför renskötselområdet. [62]

Mot den bakgrunden har regeringen möjlighet att med hänsyn till rovdjurspopulationernas utveckling och på förslag av Sametinget och Naturvårdsverket årligen fastställa en toleransnivå för rennäringen med avseende på förekomst av de stora rovdjuren (varg, björn, lodjur, järv och kungsörn) för att

- ge det allmänna ansvar att skydda rennäringen enligt habitatdirektiven, och
- ge rennäringen ansvar för den biologiska mångfalden enligt rennäringslagens miljömål.

[62] Ny rovdjursförvaltning (prop 2008/09:210), s 30

9.3 Förslag till ändring i förordning (2009:1263) om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn

Förordning (2009:1263) om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn	
Nuvarande lydelse	**Föreslagen lydelse**
Syfte	
1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (stora rovdjur). Förvaltningen syftar till att djur av dessa arter ska finnas i så stort antal att arterna långsiktigt finns kvar i den svenska faunan och att djuren kan sprida sig till sina naturliga utbredningsområden. Detta syfte ska uppnås i en sådan takt som främjar samexistensen mellan människor och dessa arter samtidigt som skador och olägenheter förebyggs och begränsas.	**1 §** Denna förordning innehåller bestämmelser om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (stora rovdjur). Förvaltningen syftar till att djur av dessa arter ska finnas i så stort antal att arterna långsiktigt finns kvar i den svenska faunan och att djuren kan sprida sig till sina naturliga utbredningsområden. Detta syfte ska uppnås i en sådan takt som främjar samexistensen mellan människor och dessa arter samtidigt som skador och olägenheter förebyggs och begränsas. *Förvaltningen får inte leda till så allvarliga skador för rennäringen att den av regeringen fastställda toleransnivån för rennäringen med avseende på förekomst av de stora rovdjuren överskrids.*
	Toleransnivåer för rennäringen med avseende på förekomst av de stora rovdjuren
	11 § *Sametinget ska i samråd med Naturvårdsverket lämna förslag till* *1. det största antal föryngringar per år som förvaltningen ska syfta till att tillåta (toleransnivå) för förekomsten av järv, kungsörn och lo inom varje sameby och för renskötselområdet totalt, och* *2. högsta lokala nivåer (toleransnivå) för förekomsten av björn och varg i vart och ett av samebyarna och för renskötselområdet totalt.*